

Albanija

Kontrole za obezbjeđivanje kvaliteta

Razmjena informacija o rezultatima

1

Prezentator: **Hysen CELA**, CA, CPA, Prof. Dr.
Predsjedavajući Komiteta za reviziju, **NCB Albanija**
Partner u upravi **Crowe Horwath AL (član CHI)**
Predsjednik, **Albanski Institut statutarnih revizora (IEKA)**

Uz intervencije: **Dritan FINO**, PHD
Predsjedavajući Odbora za javni nadzor
Direktor, Ministarstvo finansija Albanije

Sistem za obezbjeđivanje kvaliteta revizora u Albaniji

- U skladu sa Zakonom o reviziji br. 10091 (03/09), izmijenjenim Zakonom br. 47/2016, statutarni revizori / revizorske firme podvrgavaju se obezbjeđivanju kvaliteta, čime se dobija uvjerenost o kvalitetu njihove revizije.
- Sistem za obezbjeđivanje kvaliteta sastoji se od sljedećeg:
 - Kontrole kvaliteta, kao dijela internih kontrola koje su uspostavljene u okviru revizorskih firmi ili revizorskih praksi;
 - Obezbjeđivanja kvaliteta u obliku eksterne kontrole kvaliteta – koju izvršava Odbor za javni nadzor.
- POB može da delegira odgovornost za eksterno obezbjeđivanje kvaliteta revizora koji nisu revizori PIE na profesionalno tijelo statutarnih revizora (IEKA)
 - Međutim, Kontrola kvaliteta za PIE se ne delegira.

Sistem za obezbjeđivanje kvaliteta revizora u Albaniji

- Kontrola kvaliteta u revizorskim firmama / revizorskim praksama sastoji se od:
 - Uspostavljanja prikladnih internih pravila i propisa o pregledanju rada koji obavljaju članovi tima za angažman, na osnovu ISCQ1 i drugih smjernica koje je razvila IEKA, prije izdavanja revizorskog mišljenja.
- Eksterno obezbjeđivanje kvaliteta koje sprovodi POB/IEKA sastoji se od:
 - Relevantnih procedura pregledanja i ocjenjivanja profesionalnih aktivnosti statutarne revizora (samostalnih praktičara i revizorskih partnera u revizorskim firmama), vezano za njihovo poštivanje zahtjeva Zakona o reviziji, Statuta IEKA, kao i ISCQ 1 i drugih standarda MSR (ISA 220, itd.).
- Pregled za eksterno obezbjeđivanje kvaliteta uključuje: (i) pregled internih kontrola kvaliteta revizorske firme / revizorske prakse, kao i pregled revizorskih dosijea, a sastoji se iz:
 - Evaluacije usklađenosti sa zahtjevima MSR;
 - Evaluacije usklađenosti sa etičkim zahtjevima, uključujući nezavisnost;
 - Ocjenjivanja kvaliteta i kvantiteta resursa;
 - Evaluacija prikladnosti revizorskih naknada;
 - Evaluacije kreiranja i radne djelotvornosti internih kontrola kvaliteta koje je uspostavila revizorska firma / revizorska praksa;
 - Ostalih evaluacija / ocjenjivanja.

Sistem za obezbjeđivanje kvaliteta revizora u Albaniji

- Obezbjeđivanje kvaliteta se sprovodi na osnovu rizika
 - Najmanje jednom u tri godine za statutarne revizore PIE;
 - Jednom u 6 godina za revizore koji nisu revizori PIE.
- Revizori sa manje od 5 godina iskustva u izvršavanju revizorske profesije u javnoj praksi podvrgavaju se kontroli jednom u svake dvije godine.
- Pregled za obezbjeđivanje kvaliteta uključuje kontrolisanje aktivnosti statutarних revizora koji su na poziciji partnera za angažman ili u bilo kojem drugom obliku angažmana kao statutarни revizor
- Lica koja obavljaju preglede za obezbjeđivanje kvaliteta bira Komitet za obezbjeđivanje kvaliteta (QAC) među članovima IEKA. Oni moraju da:
 - Budu nezavisni i oslobođeni bilo kakvog sukoba interesa
 - Imaju znanja o standardima i smjernicama za kontrolu kvaliteta
 - Imaju najmanje tri godine iskustva u reviziji
 - Nisu bili podložni nikakvim disciplinskom / administrativnim sankcijama

Sistem za obezbjeđivanje kvaliteta revizora u Albaniji

- **Sistem za preglede za obezbjeđivanje kvaliteta sastoji se od :**
 - Pregleda za obezbjeđivanje kvaliteta na nivou **revizorske firme / revizorske prakse**; i
 - Pregleda za obezbjeđivanje kvaliteta na nivou **revizorskog angažmana**
- Pregled za obezbjeđivanje kvaliteta na nivou revizorske forme počinje od upitnika, koji unaprijed ispunjavaju revizorske firme / samostalni praktičari
 - Upitnik za samo-ocjenjivanje.
- Lica koja obavljaju pregled za obezbjeđivanje kvaliteta (inspektori) razmatraju odgovore iz upitnika za samo-ocjenjivanje prije nego što dođu u posjetu na licu mjesta revizorskoj firmi / samostalnom praktičaru. U toku tih posjeta oni:
 - Provjeravaju odgovore na pitanja iz upitnika; i
 - Na kraju svog pregleda, ispunjavaju posebni upitnik za nivou firme, koji je, prema smjernicama IEKA za obezbjeđivanje kvaliteta, dio izvještajnog paketa koji pripremaju lica koja obavljaju pregled za obezbjeđivanje kvaliteta (inspektori)

Sistem za obezbjeđivanje kvaliteta revizora u Albaniji

- **Obezbjeđivanje kvaliteta na nivou revizorskog angažmana počinje od izbora revizorskih dosijea koji će biti pregledani**
 - U skladu sa Priručnikom za QA IEKA;
 - Procedure zasnovane na riziku;
 - Dosijei koji su izabrani bi trebalo da budu reprezentativni za aktivnosti koje obavlja revizor.
- **Izabrane dosijee pregledaju najmanje dva inspektora (tim inspektora)**
 - Procedure prihvatanja / nastavljanja revizorskog angažmana;
 - Poštivanje Etičkog kodeksa sa strane revizora – Deklaracija o nezavisnosti;
 - Da li je revizorski pristup u skladu sa MSR?
 - Da li je metod revizije zasnovan na ocjenjivanju rizika?
 - Da li su relevantni rizici revizije identifikovani i ocijenjeni?
 - Da li je revizor prikladno odgovorio na ocijenjene rizike?
 - Da li su radni dokumenti / revizorski dokazi dovoljni i prikladni?
 - Da li su revizorske procedure prikladne?
 - Da li su zaključci revizije djelotvorno sažeti? Relevantnost izvještaja revizije i mišljenja koje je izdano?
 - Pismo upravi, ako postoji
 - Ostala pitanja

Sistem za obezbjeđivanje kvaliteta revizora u Albaniji

- **Izvještavanje o pregledima za obezbjeđivanje kvaliteta (Izvještaji o QA)**
 - Sadržaj izvještaja koji bi trebalo da bude izdat na kraju pregleda QA
 - Opis, na sažeti način, kako je pregled izvršen, metoda, vremena, resursa, itd.;
 - Obezbjeđivanje opštih informacija o organizaciji revizorske firme / revizorske prakse – opisivanje sistema za internu kontrolu kvaliteta revizorske prakse
 - Detaljniji opis revizorskog dosijea, kao i ocjenjivanje za izvještaje o angažmanu i mišljenjima koja su izdali statutarni revizori ili menadžeri za reviziju
 - Lista važnih neuspjeha da se radi u skladu sa pravilima, propisima i drugim profesionalnim standardima, koji su nađeni u toku pregleda
 - Ocjena prikladnosti resursa revizorske firme / revizorske prakse (materijalnih, ljudskih, finansijskih) uzimajući u obzor prirodu i stepen procedura statutarne revizije;
 - Prikladnost mišljenja u revizorskom izvještaju;
 - Evaluacija revizorskih naknada – da li se one prikladno određuju;
 - Preporuka za narednu godinu za statutarnog revizora koji je podvrgnut pregledu i za IEKA

Sistem za obezbjeđivanje kvaliteta revizora u Albaniji

➤ Izvještaj i komunikacija lica koja izvršavaju pregled za QA

- **Nacrt izvještaja** – Nacrt izvještaja lica koja obavljaju pregled za QA šalje se statutarnim revizoru / menadžeru revizije podložno pregledu u slučaju bilo kakvih komentara
 - Diskusija između tima za pregled za QA i statutarnih revizora o nalazima.
- **Završni izvještaj** – Završni izvještaj lica koja obavljaju pregled za QA o pregledu za obezbjeđivanje kvaliteta, koji su potpisala lica koja su obavila pregled i menadžer za reviziju / statutarne revizori

➤ Komuniciranje o izvještaju

- **Komitet za obezbjeđivanje kvaliteta (QAC)** - Izvještaj se, zajedno sa aneksima (Upitnici za pregled QA) šalje Komitetu za obezbjeđivanje kvaliteta (IEKA)
 - QAC ocjenjuje sadržaj izvještaja, može da organizuje sastanke i sasluša lica koje je obavilo pregled (inspektore) i statutarne revizore koji su podložni pregledu
 - QAC može da provjeri neke od nalaza direktno u toku posjete na licu mjesta pregledanim revizorima ili menadžerima za reviziju
- **Vijeće IEKA** - QAC sažeto predstavlja rezultate pregleda QA i dostavlja sažeti izvještaj Vijeću na odobravanje
- **Odbor za javni nadzor (POB)** – Vijeće IEKA šalje sažeti izvještaj u POB na konačno odobravanje.
- Revizori koji se podvrgavaju pregledima za QA se informišu o rezultatima svojih evaluacija
- Nalazi se objavljuju u izvještajima IEKA (na internetskoj prezentaciji) u sažetom obliku (ne po imenima firmi / ili revizora)

Sistem za obezbjeđivanje kvaliteta revizora u Albaniji

➤ Rezultati evaluacije:

➤ Tri nivoa:

- **L.1 - Prolaz bez ikakvih slabosti** – Nema dodatnih radnji
- **L.2 - Prolaz sa određenim slabostima** – Preporuka i naknadne prateće radnje, uključujući odluku o ponovnom pregledanju statutarnih revizora u roku pregleda za obezbjeđivanje kvaliteta u narednoj godini
- **L.3 - Pad** – Dodatne disciplinske radnje / istraga i nakon toga sankcije

Sistem za obezbjeđivanje kvaliteta revizora u Albaniji

- I. Nalazi iz pregleda za obezbjeđivanje kvaliteta koje je sprovela IEKA
- (a) Vezano za pregled QA na nivou revizorske firme / revizorske prakse
 - Ljudski resursi nisu dovoljni za rješavanje različitih tipova revizorskih angažmana
 - Nedostatak vještina i kompetentnosti koje su potrebne za izvršavanje specijalnih angažmana revizije i uvjeravanja
 - 6 revizorskih firmi / revizorskih praksi (10% od ukupnog broja firmi koje su pregledane 2016. godine) izvršilo je od 18 do 25 angažmana statutarne revizije svaka, dok u prosjeku imaju 2 zaposlena
 - 4 samostalna praktičara izvršila su do 15 angažmana statutarne revizije bez ijednog dodatnog zaposlenog.
 - Većina njih ima preporuku Vijeća i bili su uključeni u pregled za narednu godinu (2017. godinu)

Sistem za obezbjeđivanje kvaliteta revizora u Albaniji

- (b) Vezano za preglede za obezbjeđivanje kvaliteta **na nivou revizorskog angažmana**
 - Stalni dio revizorskog dosijea se ne ažurira na prikladan način
 - Tekuća pitanja vezano za dosijee
 - Revizori moraju da rade u skladu sa formatima iz Pojednostavljenog Vodiča koji je pripremila IEKA o obavljanju revizije malih i srednjih preduzeća
 - Pitanja vezana za dokumentaciju
 - Nedostaju dokazi o usklađenosti sa etičkim zahtjevima u toku prihvatanja angažmana / procedura nastavljanja, a takođe i u toku obavljanja revizije.
 - Liste pitanja za internu kontrolu za evaluaciju kreiranja i funkcionisanja internih kontrola
 - Određivanje i primjenjivanje revizorskih procedura kao što su zahtjevi za potvrđivanje treće strane, alternativne revizorske procedure...
 - Nekompletne informacija o izračunavanju naknada.
 - Ostalo
 - Izračunavanje materijalnosti (specifična materijalnost i materijalnost učinka), nekompletne informacije.
 - Revizorske procedure o testiranju zaliha, dužnika, povjerilaca.
 - Pitanja vezana za uzorkovanje

Sistem za obezbjeđivanje kvaliteta revizora u Albaniji

➤ II. Nalazi iz pregleda za obezbjeđivanje kvaliteta koje je sproveo POB

- Sistem pregleda za QA koji je koristio POB bio je sličan onom koji je koristila IEKA:
- (a) Nalazi iz pregleda za obezbjeđivanje kvaliteta koji su izvršeni za revizorske firme / revizore PIE, a koje je izvršio POB **na nivou revizorskih angažmana**
 - Nema testiranja informatičkih sistema, kada je informatička obrada izvršena korištenjem specifičnog softvera (telekomunikacije, osiguravajuća društva, bankarstvo, komunalije, itd.) – Nema evaluacija informatičkih sistema i informatičkog okruženja uopšte
 - Visoki nivo rizika vezan za priznavanje prihoda, posebno u telekomunikacijskim subjektima
 - Nekvalifikovano mišljenje – nije opravdano revizorskim dokazima koji su nađeni u revizorskom dosijeu.
 - Korištenje testa detalja isključivo – to nije dovoljno da se dobije uvjerenost o priznavanju prihoda do sada, pošto nije dato nikakvo uvjerenje o pouzdanosti obrade podataka.

Sistem za obezbjeđivanje kvaliteta revizora u Albaniji

- (b) Nalazi iz pregleda za obezbjeđivanje kvaliteta koji su sprovedeni za revizorske firme / revizore PIE, a koje je sproveo POB **na nivou revizorskih firmi**
 - Procedure za evaluaciju osoblja
 - Osiguranje od profesionalne odgovornosti
 - Zajedničke revizije – aktivnosti koje se sprovode nisu jasno podijeljene među različitim revizorima
 - Uzorkovanje – metod uzorkovanja se ne dokumentuje prikladno i ne povezuje se sa rizicima i materijalnošću (nematerijalna sredstva, zalihe, prihodi i rashodi itd.)
 - Primjena MSFI – nema kompletnog testiranja i ne daje se mišljenje o bilo kakvim odstupanjima od MSFI
 - Najnoviji zahtjevi MSFI se ne razmatraju u finansijskim izvještajima po MSFI i revizori ne pominju ništa vezano za to
 - Procedure revizije nisu dovoljne da bi dale uvjerenost o tome da su finansijski izvještaji bili u skladu sa zahtjevima koji su propisani zakonom i sa primjenljivim okvirom za finansijsko izvještavanje
 - Korištenje pitanja eksternih eksperata – Revizorske firme koriste rad eksternih eksperata (aktuara, procjenjivača itd.)
 - Nedovoljni finansijski resursi – korištenje eksperata samo formalno (plaćanje sa nižim iznosima)
 - Nema procedura za potvrđivanje njihovih vještina, kompetentnosti i nezavisnosti.

Sistem za obezbjeđivanje kvaliteta revizora u Albaniji

➤ Ostali nalazi POB o revizorima PIE

- Transparentnost objavljivanja izvještaja – nedostaje
- Nepoštivanje zahtjeva propisanih zakonom
 - Imena partnera u reviziji nisu uključena u Javni registar Albanskih statutarnih revizora
 - Ostala lica koja nisu iz firmi iz mreža, a koja rade na pozicijama menadžera za reviziju su pronađena, iako se oni u Albaniji ne priznaju za statutarne revizore
- Pitanja vezana za dokumentaciju – CPD, nezavisnost.
- Nema ažuriranja podataka sa IEKA i POB.

Odbor za javni nadzor Albanije (činjenice ukratko i buduća dešavanja)

- POB čini 5 članova.
- Dva inspektora / eksperta su dio tehničkog sekretarijata POB (uz podršku Svjetske banke)
- Podrška međunarodnog konsultanta (PKF Italija)
- Tehnički sekretarijat POB je u procesu reorganizacije, uključujući stalnu administraciju, koju bi činili:
 - Ključni inspektori
 - Ostala administracija
 - Komiteti i komisije

Odbor za javni nadzor Albanije (činjenice ukratko i buduća dešavanja)

- Propisi u pripremi
 - Propis o obezbjeđivanju kvaliteta
 - Propis o disciplini i istragama
 - Propis o borbi protiv pranja novca
 - Ostali propisi
- Propisi koji su pripremljeni u nacrtu i u procesu su usvajanja
 - Propis o komisiji za stručne ispite
 - Tehnički sekretarijat POB
- Propisi koji su usvojeni i druga postignuća
 - Finansiranje POB
 - Statut POB
 - Registracija POB

Sistem za obezbjeđivanje kvaliteta revizora u Albaniji

➡ Buduća dešavanja

- ➡ Izbor 15 angažmana koji podliježu reviziji
- ➡ CMD preko specifikacije drugih interesa u PIE
- ➡ Pokretanje QA koje bi sproveo međunarodni konsultant
- ➡ Mogućnost za delegiranje preko POB u IEKA za obezbjeđivanje kvaliteta revizora koji nisu revizori PIE
- ➡ **Brzi prelazak sa postojećeg kolegijalnog pregleda na sistem vanjskog pregleda koji sprovode inspektori koje zapošljava IEKA**
- ➡ Koordinacija napora između IEKA i POB na obezbjeđivanju kvaliteta
- ➡ Unapređivanje edukacija revizora i inspektora za QA
- ➡ Jačanje zahtjeva koji se odnose na CPD

Hvala na pažnji